

NAŠ DIALOG

Klub mladih v Idriji je 22. 11. 1968 priredil dialog med marksisti in kristjani, ki so se ga udeležili na eni strani dr. Janez Janžekovič, prof. Teološke fakultete v Ljubljani, prof. dr. Vekoslav Grmič, pomožni škof mariborski, na drugi pa Marko Kerševan in Zdenko Roter, oba profesorja na VŠPV v Ljubljani. Pogovor je vodil pobudnik srečanja dipl. sociolog Sergij Pelhan. Dialog se je odvijal pred polno zasedeno dvorano Kluba mladih; poslušalci in sogovorniki so bili v glavnem gimnazijska mladina in intelektualci. Pogovor je bil vokvirjen v naslov "Ali je Bog mrtev?" Vsak od štirih referentov je najprej podal kratek referat, ki se je dotikal obravnavane teme, nakar so vsi štirje - vsak iz svojega zornega kota odgovarjali na vprašanja, ki so jih postavljali poslušalci. Vprašanja se v glavnem niso dotikala osnovne teme, usmerjena so bila bolj v problematiko praktične strani sožitja med marksisti in kristjani.

Ob pogovoru, ki je bil vseskozi zanimiv in ustvarjalen, hočem izreči nekaj misli, ki se dotikajo predvsem problematike našega komuniciranja, se pravi pogovarjanja na vseh možnih ravneh.

134

I
Slednjič je prišlo do dialoga. Dialog je bil blišč in beda naše vesti ter odgovornosti, bil je tisto, kar bi že zdavnaj moral biti in šele v obriših tisto, kar hočemo, da bo jutri. Vsekakor pa je bil tipanje, ki ga je karakteriziralo apriomo malodušje, da ne rečem strah. Bil je bolj teoretična ekskurzija, kot praktična aplikacija že zdavnaj domišljenih teoretičnih predpostavk, ki sodelovanje med kristjani in marksisti na vseh nivojih omogočajo, oziroma predvidevajo. Prvi tovrstni dvogovori nosijo v sebi nedvomno sence preteklih stisk, ki so zaradi suhega dogmatizma ali zaradi nepremišljenega aktivizma onemogočale strpno srečevanje.

Prav zato, ker je ta pogovor potekal v tako imenovani slovenski provinci in je bil, kolikor mi je znano, prvi, se hočem najprej zadržati ob okoliščinah, ki so ga spremljale.

Dolgo so ga napovedovali, enkrat odložili, poslušalstvo so vabili zadregljivo - bolj po ustnih izročilih kot po načinih, ki so v modi v tako imenovani evropski kulturni sredini. Ne morem se znebiti občutka, da je bil pogovor bolj invencija posameznika (častitam mu) kot pa nujnost nekega logičnega razvoja dogodkov, ki naravnost kliče po ureditvi še

"tega in tega", ker namreč prav "to" razjeda kot molj našo zavest.

Toda številni predsodki – upravičeni ali neupravičeni, so še vedno upoštevanja vredna postavka našega komuniciranja, predvsem seveda tudi predsodki do zadev, ki se dotikajo religioznega čutenja. Kajti ni še dolgo tega, ko so bili ljudje zaradi teističnega svetovnonazorskega prepričanja velikokrat označeni kot sovražniki socializma in napredka, da o duhovni, pa tudi fizični maltretaciji le teh na tem mestu ne bi razpravljali. Prav tako ni še dolgo, ko so nekateri katoliški hierarhi na direkten način utemeljevali pogoj človeške npravnosti s potrebnostjo, oz. nujnostjo pripadnosti samo enemu ideološkemu nauku.

Tisti, ki smo rasli v tem duhovnem dipolu, ki je velikokrat pomenil nasilje, se mu goloroko upirali z lastno, pogostokrat zelo naivno kreativnostjo, danes še s posebno dojemljivostjo doživljamo dialog, pa naj bo slednjič tak ali tak. Iskren dvogovor namreč apriomo izključuje vsakršno naskrivaj zasnovano "lovljenje duš", kateremu je bilo v preteklosti tolikokrat izpostavljeno naše mlado bivanje. Vsaka mladost t. im. "lovljenje duš" zasovraži, če ga zasluži pod svetlim plaščem kateregakoli barvnega odtenka. Sovraštvo pa je upor. In ker se je toliko in tolikokrat iz obeh struktur, o katerih razpravljamo, prikazovala tendenca po grobem oblastništvu, ki hromi človekovo izvimo kreativnost, je bil tudi apriorni upor najavtentičnejši način mladostnega reagiranja. Mladostni upor je vedno emocionalno dejanje, premlad in previhrav je, da bi utegnil brskati za argumenti. V preteklosti se je pojavljal v različnih oblikah, tako se pojavlja tudi še danes, še vedno je namreč pričujoča tendenca po oblastništvu v obeh svetovnonazorskih antipodih.

Če se danes obe strukturi skušata odpovedovati "lovljenju duš" za vsako ceno, potem je s tem dana možnost strpnega pogovora. Potem bo tudi naš odnos do sveta rezultiral iz samo našega nasprotja, prav nič ne bo obremenjen z "misljijo očetov", naša počlovečenost, bo odraz naše invencije; če bo premogla svobodo, bo vsebovala tudi "preteklost", sveto našim očetom.

Tudi idrijski dialog med kristjani in marksisti je torej dokazal, da si lahko pomagamo in si svetujemo ter se dopolnjujemo le v območju neokrnjene svobode, s katero naj bi seveda razpolagali prav vsi.

Racionalna utemeljitev koristnosti teoretičnega načina dialoga na takem nivoju, kot je bil idrijski, je problematična. Pa pustimo to,

pogovor je bil - to rad verjamem - zasnovan pošteno; namen, ki ga je posvečeval, je bil pač gotovo ta, "da bi se bolje razumeli." In razumeli smo se odlično, ker je dialog potekal pretežno v sferah teoretičnega dialogiziranja, in ker smo si rekli, da je v danem trenutku koristno združiti sile in jih usmeriti v izgradnjo srečnejše bodočnosti. Skratka, govorili smo veliko o tistem, kar nas združuje, o tistem, kar bi nas utegnilo razdvajati, pa smo previdno molčali. V preteklosti nas je največkrat razdvajala prav oblast, s katero je razpolagala, po različni logiki stvari, ena od obeh govorečih struktur, še več: svetovnonazorska struktura (ateistična), se je naravnost izenačevala s funkcijo oblasti. Zato je velikokrat prihajalo do fizičnih obračunov z nasprotnikom. Nasprotna stran (v našem primeru krščanska), pa je bila nasilna in arogantna prav toliko, kolikor si je iz obstoječega stanja nazorskih razmerij skušala zgraditi kapital, ki bi ga spet lahko imenovali težnjo po oblasti. Zato: vsako združevanje na podlagi nazorskih afinitet ne bi smelo imeti zakulisne tendence, češ, združujmo se, da bomo močnejši, le tako bomo namreč uspeli premagati našega "sovražnika".

V preteklosti je bila taka poanta vidna iz mnogih združevalnih akcij, ki so jih organizirali kristjani ali komunisti.

Tudi krščanski tisk, ki se je zadnje čase dokaj bujno razvejal, je včasih vseboval (in še vsebuje) tako imenovano oznanjevanje odrešiteljske vloge krščanstva preko zelo prozornih primerov, ki so bili največkrat zelo enostransko in tendenčno prikazani. (Jaqueline Kennedy, kardinal Spellmann, Einsteinova vernost ...)

Za netolerantni poseg oblasti v zadeve človeške veroizpovedi pa bi na tem mestu omenil le dokaj bizarne oblike nasilja do različnih verskih manifestacij, zvonjenja, krščanskih običajev (npr. prikazovanje filma o dedku Mrazu na Miklavžev večer, hora legalis na božično noč itd.)

Idrijski pogovor je bil najbolj živ in najbolj tvoren, pa tudi najbolj delikaten prav v trenutku, ko je bilo zelo strpno teoretiziranje o problemu "Ali je Bog mrtev" prekinjeno z vprašanjem, kako je z vernimi prosvetnimi delavci. Ve se namreč, da kar lepo število le teh skrivaj zahaja v cerkev, ker se preprosto boje sankcij. V preteklosti se je kontinuiran pritisk največkrat vršil pod naslovom "borba za idejnost pouka". Za tem naslovom, ki je lahko pomenil tudi kaj drugega, posebno zato, ker je vseboval besedo "borba", se je kril grozljiv bavbav, ki je verne prosvetarje držal v šahu. Pogovor je pokazal, da imajo referenti o tem

vprašanju načelno še kar enotno stališče; stališče namreč, ki je za verne pedagoge dokaj ugodno, ki jih pa seveda tudi obvezuje – tako kot neverne učitelje v odnosu do pobožnih dijakov – da svetovnega nazora pač ne bi vpletali v materijo, ki so jo dolžni posredovati mladini. Skratka, šola naj bo vzgojna ustanova, kjer ni mesta za take ali drugačne nazorske aplikacije na snov, ki naj bi se predavala mladini. To pa verjetno naša šola danes še ni, sicer ne bi vprašanje, ki ga je postavil pedagog, naletelo na toliko komentarjev, da ne rečem do začudenja.

To pa je ena izmed važnih praktičnih komponent razgovora, prihodnjič jih bo verjetno še več in še z večjo eruptivnostjo bodo privrele na dan, kajti kot je rekel prof. Roter, ko smo se šli borit, se nismo spraševali po svetovnem nazoru.

Res je, takrat je bila pot ena, danes je spet alternativa le ena, namreč dialog na vseh področjih nadaljevati, nadaljevati ga predvsem na praktičnem področju, kajti zdi se mi, da so teoretični zaključki že davno toliko domišljeni, da se lahko lotimo z vso strpnostjo in sosoštvovanjem praktičnih vprašanj. Od razrešitve teh pa bomo vsi imeli največ koristi.

III

Tretja stran, na katero hočem na tem mestu bežno spomniti, je vprašanje "Ali je Bog mrtev?" – točneje, koliko je Bog v nas po obravnavanem pogovoru bolj živ – oz. bolj mrtev, kot je bil pred njim. Tudi če abstrahiramo vso aktivistično navlako in se spustimo na raven najglobljega človeškega bistva, je bil koncem koncev dialog – kot je bil zasnovan – pojasnjevanje. Poslušalci pa so imeli s seboj Boga, ali pa ga niso imeli. Pri tem ni prav nič važno, kakšen odnos je publika imela do uradne katoliške cerkvene organizacije, vsaj kar se seveda tiče vsebine osnovne teme, dasi je sicer skromna razprava spet in spet skušala speljati pogovor prav na stran uradnega opredeljevanja cerkve do običajnih vprašanj, na njeno priznano pomembnost, njeno angažiranost itn. To pa dokazuje, da je živost problema danes – pa tudi v preteklosti – prav v taki cerkveni organizaciji in da sta za aktualnost našega dvogovora interno božje bivanje oz. interna božja smrt manj pomembna.

Jasno je namreč, da je za marksista nonsens govoriti o "božji smrti", ker smrt predpostavlja poprejšnje bivanje, oziroma, da je še večji nonsens govoriti kristjanu o "božji smrti", ker je razodetje tudi razodetje

o večnem božjem bivanju. S tako trditvijo seveda na zelo preprost način črtamo filozofske redukcije vprašanja, ki so lahko zelo zanimive, a do osnovnega problema tudi zelo vprašljive, vsaj kar se tiče kriterijev in pojmov, ki jih seveda vsak izbira po svoje. Tako se ponovno nehote povmemo k vprašanju, ki smo si ga že zastavili spredaj, koliko je namreč tak pogovor racionalen?!

Odrešujoče resnice pri svetovno-nazorskem nasprotniku v večini primerov ne bomo našli - niti sence resnice ne, ker svetovni nazor ni zadeva nekajumih debat, pa naj ga jemljemo kot razodetje ali pa kot rezultat kakršnegakoli razumskega napora.

Nadaljnje vprašanje, ki iz tega sledi, pa je to, ali se ne bi bilo za začetek umestneje pogovarjati o tem, koliko namreč "moj" svetovni nazor pripomore k "moji" afirmaciji človečnosti, ali jo onemogoča, dopušča, ali jo naravnost zahteva. S tem mislim predvsem na to, koliko je pri kristjanu Kristusov humanizem (Ljubi svojega bližnjega ...) lahko stvarno pomagalo pri obči počlovečenosti, oz. koliko je Marxovo vizijo srečne družbe možno v praksi izpeljati. Tak pogovor bi bil po mojem stvarnost in vizija obenem, vseboval bi hkrati osnovno dialektično protislovje, kot tudi človeški misterij v najblažji in najkrutejši obliki; vseboval bi Boga in človeka obenem. V največji meri pa bi zadostil osnovnemu namenu, ki smo ga imenovali spredaj, "da bi se bolje razumeli", obremenjen ne bi bil z vprašljivostjo dogme na eni in ne z metodami aktivizma na drugi strani.

Razšli smo se nič bolj in nič manj verniki oz. neverniki. Toda, ali je bil to osnovni namen pogovora? Kakorkoli vzeto, je bilo srečanje za Idrijo, kot za slovenski kulturni prostor, pogumna in dobronamerna akcija, ki je poleg že poprej obstoječih dilem in vprašanj pobudila še nove.

Zaključimo, da je bil prvi dialog vsekakor bolj kvas kot kruh ... In to ni malo!